

REGERINGSKANSLIET

Libanon (32)

263

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Libanon 2002

1. Sammanfattning av MR-läget

MR-läget i Libanon har inte förbättrats under det senaste året, vilket föranlett EU att vid flera tillfällen markera sin oro över utvecklingen. Graden av personlig frihet i Libanon är med regionala mått mått hög. Betydande inskränkningar i grundläggande mänskliga rättigheter förekommer dock. Många av dessa är kopplade till det regionala säkerhetspolitiska läget. Rättigheter åsidosätts ofta för att tillgodose "säkerhetsintressen". Efter det israeliska tillbakadragandet från södra Libanon i maj 2000, ledarskiftet i Syrien och de libanesiska parlamentsvalen 2000 såg utvecklingen ut att kunna gå i positiv riktning. Den havererade fredsprocessen i regionen, Syriens oförändrade Libanon-politik och konsekvenserna av 11/9 har alla bidragit till att dessa förhoppningar kommit på skam.

I juni 2002 undertecknade Libanon och EU ett associationsavtal, som uttryckligen anger respekt för mänskliga rättigheter som en grundval för samarbetet. Detta avtal kommer, när det ratificerats, ge en möjlighet att främja MR i Libanon.

I augusti 2001 genomfördes omfattande arresteringar av politiskt aktiva som bl a offentligt agiterat mot den syriska militära närvaron. Den libanesiska säkerhetstjänsten använde överdrivet våld mot fredliga demonstranter. Motreaktionen från det övriga politiska etablissemanget blev dock stark och flertalet av de arresterade släpptes efter kort tid. Tre av de arresterade, varav två journalister, dömdes dock under 2002 till mellan 1 och 3 års fängelse för samverkan med Israel och för att ha skadat relationen till Syrien. I september 2002 beslutade mediadomstolen att permanent stänga TV-kanalen MTV, som ägs av en oppositionspolitiker, för att ha överskridit vallagens förbud mot sändande av valpropaganda.

Syriens politiska inflytande och militära närvaro i stora delar av landet fortgår. Den syriska säkerhetstjänsten agerar i vissa fall oberoende av libanesiska

myndigheter, vilket medför att rättsskipningen delvis ligger utanför landets kontroll.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala MR-konventionerna

Libanon har ratificerat följande av FN:s MR-konventioner:

- konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, 1972 (dock ej de fakultativa protokollen om enskild klagorätt och avskaffande av dödsstraffet)
- konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, 1972
- rasdiskrimineringskonventionen (reservation avseende artikel 22), 1971
- barnkonventionen, 1991 (under 2001 signerades tilläggsprotokollet om barnhandel, barnprostitution och barnpornografi)
- kvinnodiskrimineringskonventionen (med reservationer avseende artiklar 9(2), 16 (1) (c,d,f,g), 29(1)), 1997
- tortyrkonventionen 2000

Libanon har inte anslutit sig till 1951 års flyktingkonvention och inte heller till 1967 års protokoll. Skälen till detta är främst kopplade till den regionalt och inrikespolitiskt svåra frågan om palestinska flyktingar.

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Den libanesiska grundlagen garanterar grundläggande rättigheter till liv och kroppslig integritet. Inga av statsmakten sanktionerade avrättningar utan föregående rättsligt förfarande förekommer enligt uppgift. Misshandel och tortyr förekommer, främst i samband med frihetsberövanden och inledande förhör. Regeringen har offentligt medgivit detta och utlovat att åtgärder ska vidtas för att förhindra tortyr. Även olika palestinska fraktioner uppges göra sig skyldiga till övergrepp inom ramen för den godtyckliga rättsskipning som med regeringens tysta medgivande bedrivs i flyktinglägren. Libanesiska häkten och fängelser är på grund av bristande resurser kraftigt överbefolkade och uppfyller inte internationell minimistandard.

4. Dödsstraff

Dödsstraff återinfördes 1990 i syfte att förebygga allvarlig kriminalitet under det känsliga återuppbyggnadsskedet efter inbördeskriget. 1994 skärpte parlamentet lagen genom att besluta att dödsstraff skulle utdömas i samtliga fall av överlagt mord samt vid mord med politiska motiv. Mellan 1994 och 1998 avrättades 12 personer. Sedan 1998 har ett de facto moratorium för verkställande av dödsstraff upprätthållits. Efter starka påtryckningar för dödsstraffsmotståndare upphävde parlamentet i juli 2001 1994-års lag om skärpt tillämpning av dödsstraffet. Detta var en framgång för lokala politiker, MR-organisationer, EU m fl som aktivt verkar för att verkställande-moratoriet ska upprätthållas och dödsstraffet på sikt helt avskaffas.

5. Rättssäkerhet

Libanesiska domstolar är i princip självständiga i förhållande till den verkställande makten. Politiska påtryckningar på domstolarna förekommer emellertid. Bristen på kompetenta domare är ett allvarligt problem, som ofta gör att rättskipningen kraftigt försenas, med långa frihetsberövanden som följd. Vissa rättsärenden hanteras i särskilda militär- eller säkerhetsdomstolar, i synnerhet i fall där rikets säkerhet och stabilitet bedöms vara hotad (t ex spioneri, kontakter med Israel etc). För barn i åldern 7-18 år som begår brottsliga handlingar finns särskilda ungdomsdomstolar, som beroende på barnets ålder fattar beslut om lämpliga åtgärder. Fängelsestraff kan utdömas från 15 års ålder.

6. Personlig frihet

Enligt libanesisk lag krävs skriftlig arresteringsorder för gripande av en person. Åtgärden ska vidare prövas av åklagare inom 48 timmar. Dessa regler överträds dock regelbundet av myndigheterna. Detta drabbar i synnerhet gästarbetare från Asien och Afrika.

Den libanesiska armén och dess säkerhetsstyrkor gör ofta godtyckliga frihetsberövanden utan skriftlig arresteringsorder, i synnerhet i fall som anses kopplade till rikets säkerhet. Det finns även uppgifter om att Syrien har arresterat ett antal libaneser i Libanon och fört dessa till syriska säkerhetsfängelser. Israel har under ockupationen fört bort ett tjugo- till trettio-tal libaneser som fortfarande hålls, i flera fall utan rättegång, i israeliska fängelser.

En libanesisk parlamentarisk kommission konstaterade i maj 2001 att av drygt 7000 frihetsberövade personer i libanesiska fängelser var endast 2500 formellt dömda för brott.

Enligt libanesisk lag råder såväl inrikes- som utrikes resefrihet, som i stort respekteras. Lagen förbjuder dock resor till Israel. På grund av värnplikten måste män mellan 18-21 år få särskilt tillstånd för utrikes resa. Giftna kvinnor måste få makens godkännande vid ansökan om pass. Libanesiska och syriska trupper upprätthåller "check-points" i stora delar av landet, som dock normalt inte inskränker resefriheten inom landet.

7. Strafffrihet

Den strafffrihet som förekommer har i allmänhet gynnat de privilegierade i samhället med goda politiska kontakter. Korruption är ett utbredd problem. Överträdelser begångna av säkerhetstjänstens personal utreds internt och leder ytterst sällan till någon rättslig åtgärd.

8. Yttrande- och mediafrihet

Libanon har en stark tradition av yttrande- och pressfrihet. Det finns ett stort utbud av tidningar, radio- och TV-stationer. Den officiella censuren bygger på stickprov, ingen obligatorisk förhandsgranskning förekommer. Medierna utövar självcensur i vissa politiskt känsliga frågor (t ex relationen till Syrien). men mediadebatten kan ändå betecknas som livlig och med regionala mått mätt fri. Under de senaste åren har dock flera incidenter inträffat som motverkat denna bild. Flera regimkritiska journalister har arresterats eller trakasserats. I mars 2002 dömdes Antoine Bassil, korrespondent för TV-kanalen MBC, till 4 års fängelse (efter överklagan reducerat till 2,5 års fängelse) för samröre med Israel och för att ha skadat relationen till Syrien. Al Hayat-redaktören Habib Younes dömdes samtidigt för samma brott till 3 års fängelse, som i högre instans sänktes till 15 månader. I september 2002 beslutade mediadomstolen att stänga TV-kanalen MTV och radiokanalen RML p g a överträdelse av medialagen i samband med ett fyllnadsval till parlamentet, som vanns tidigare under året av kanalernas ägare, oppositionspolitikern Gabriel Murr.

Enligt grundlagen råder förenings- och församlingsfrihet, men staten begränsar i vissa fall denna rätt. T ex måste politiska partier formellt godkännas av regeringen. Övriga föreningar och sammanslutningar behöver vid bildandet notifiera inrikesministeriet. Alla demonstrationer och offentliga politiska möten måste få förhandstillstånd av inrikesministeriet. Vissa oppositionsgrupper har ibland svårt att få sådant tillstånd, i synnerhet om demonstrationen antas ha ett "anti-syriskt" tema. Vid några tillfällen under året har säkerhetsstyrkorna använt överdrivet våld för att upplösa demonstrationer.

Religionsfriheten är garanterad i grundlagen och respekteras i praktiken.

9. De politiska institutionerna

Libanon är en parlamentarisk demokrati. Den politiska makten är fördelad på konfessionella grunder, enligt konstitutionen. Presidenten ska vara kristen (maronit), premiärministern sunnimuslim och parlamentets talman shiamuslim. Presidenten väljs på 6 år av parlamentet. De 128 mandaten i parlamentet är fördelade på 50% kristna och 50% muslimer. Val till parlamentet äger rum vart fjärde år. Inga traditionella politiska partier finns, utan snarare grupperingar baserade på konfessionalism eller uppbyggda kring en stark politisk person eller en tillfällig allians i någon sakfråga. Kvinnor har rösträtt och är valbara på samma villkor som män. Vid parlamentsvalet 2000 invaldes tre kvinnor. Ingen kvinna har hittills ingått i regeringen.

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Den ekonomiska krisen har inneburit att klyftorna i samhället ökat. Arbetslösheten är mycket hög (officiellt 10%, men inofficiellt betydligt högre). I synnerhet utländska gästarbetare (asiater, afrikaner) har oskäligen arbetsförhållanden. Det stora antalet syriska gästarbetare har med libanesiska mått mätt mycket låga löner (understigande den lagliga minimilönen på 200 USD per månad), vilket även pressar ned lönerna för libanesiska arbetare och bidrar till att öka den inhemska arbetslösheten. Arbetssituationen är särskilt prekär för palestinska flyktingar, som har omfattande yrkesförbud.

Fackföreningar får bildas och verka fritt. Strejkrätten är garanterad i lag. Det finns totalt ca 160 fackföreningar i Libanon. Drygt 40% av de arbetande är medlemmar i en fackförening.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

I Libanon finns högkvalificerad sjukvård att tillgå, men ofta till en hög kostnad. Majoriteten av sjukhusen är privata. Många libaneser har inte råd att använda sig av den bästa sjukvården. En stor del av befolkningen täcks inte av något offentligt socialt skyddsnät. Andelen av statsbudgeten (minus ränteutgifter) som används till hälsovård är 9 procent. Hälsosektorn är en av de få sektorer som inte fått nedskurna anslag i budgeten för 2003. I de palestinska flyktinglägren ordnas sjukvård främst av UNRWA och enskilda organisationer utan stöd av den libanesiska staten.

12. Rätten till utbildning

Utbildningsväsendet i Libanon är av tradition organiserat i anknytning till de olika religiösa grupperna. En majoritet av landets barn och ungdomar går i privata skolor. Det statliga skolsystemet anses allmänt vara undermåligt på grund av resursbrist. Cirka 20% av statsbudgeten (minus ränteutgifter) satsas på utbildningssektorn. Utbildningen i de statliga skolorna är kostnadsfri, bortsett från vissa avgifter för skolböcker, uniform etc. Utbildningen är obligatorisk till 12 års ålder. Enligt UNICEF går 98% av alla barn i åldern 7-11 år i skolan. De palestinska flyktingar som har råd att betala för privata skolor tillåts göra detta. I flyktinglägren är övriga hänvisade till UNRWA:s skolor, som har stor resursbrist.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Libanon har en BNP/capita på ca 4500 USD. Inkomsten är dock ojämnt fördelad. Det offentliga sociala skyddsnätet är svagt utvecklat. Arbetslösheten är hög. Bostadssituationen för stora grupper libaneser är prekär, inte minst för de som internflyktingarna (både kristna och muslimer) som under inbördeskriget tvingades lämna sin ursprungliga hemvist för att söka sig till säkrare platser i landet. De palestinska flyktingarnas levnadssituation försvåras av statlig diskriminering på arbets- och bostadsmarknaden.

14. Kvinnans ställning

Sett i ett regionalt perspektiv har kvinnans ställning av tradition varit stark i Libanon. Rösträtten gäller lika för män och kvinnor. I parlamentet har dock endast tre kvinnor valts in. Kvinnors rätt till land och arv regleras av respektive religiösa grupper lagstiftning på området. Graden av kvinnors arvsrätt skiljer sig alltså något beroende på om det är fråga om kristen eller muslimsk arvslagstiftning. Kvinnor har rätt att arva och äga fast egendom, men tvingas ofta av tradition att avstå denna till manliga släktingar. Barn till en libanesisk kvinna får inte rätt till moderns medborgarskap, om fadern är utländsk medborgare eller statslös. Kvinnors löner utgör statistiskt endast ca 75% av det manliga genomsnittet, trots att parlamentet 2000 antog en lag som slår fast principen om lika lön för lika arbete. I vissa muslimska kretsar är det sociala trycket starkt mot att kvinnan tar förvärvsarbete utanför hemmet. Det förekommer ingen öppen könsdiskriminering i utbildningsväsendet, men analfabetismen är betydligt högre bland vuxna kvinnor än bland vuxna män.

Någon tillförlitlig statistik över våld mot kvinnor finns inte att tillgå. Våldtäkt ger ett minimistraff på 5 års fängelse. Enligt strafflagen kan reducerat straff utdömas i fall där en man dödat sin hustru, eller en kvinnlig släkting, om det kan påvisas att brottet begåtts som en konsekvens av kvinnan omoraliska agerande som skadat familjens heder. Efter påtryckningar från kvinnorrätts- och MR-organisationer skärptes dock straffsatserna för sådana "hedersbrott" 1999. Under det senaste året har ingen dom fällt där brottet formellt karaktäriserats som "hedersbrott" och straffet därför reducerats.

Abort är förbjudet i lag, men förekommer illegalt. Några rapporter om att könsstympning förekommer har inte noterats. Prostitution är olaglig, men förekommer i anslutning till diverse nattklubbar. Handel med kvinnor förekommer, huvudsakligen i samband med prostitution. Det är numera främst gästarbetande kvinnor av östeuropeiskt och afrikanskt ursprung som är prostituerade.

15 Barnets rättigheter

Regeringen har tillskapat ett Högre Råd för Barnfrågor, som under det senaste året bl a har publicerat en rapport om uppföljning och efterlevnad av barnkonventionen. Regeringen avsätter dock generellt inte tillräckliga resurser för att kunna leva upp till alla delar av barnkonventionen.

Situationen för många barn i Libanon är oroväckande, särskilt i de palestinska flyktinglägren. Gatubarn förekommer och barnarbete (särskilt inom jordbruket) är en ekonomisk nödvändighet för många familjer. 1996 anpassades arbetslagstiftningen till Libanons internationella åtaganden om att inte tillåta förvärvsarbete för barn under 13 års ålder.

För rekrytering till den reguljära armén gäller 18 år som åldersgräns. Inga uppgifter finns om att barnsoldater skulle vara verksamma i de s k miliserna.

Sexuella övergrepp mot barn hör till ovanligheterna och väcker stor anstöt. Polisen har under året arresterat flera personer som anklagas för inblandning i barnprostitution.

I brist på plats på ungdomsvårdsskolor/fängelser hålls en del minderåriga fängslade i vanliga fängelser.

16. Olika befolkningsgruppers situation

Den libanesiska grundlagen förbjuder diskriminering av landets medborgare. Detta hindrar inte att utländska medborgare diskrimineras i olika avseenden, t ex vad gäller rätt till fast egendom eller arbete. Särskilt utsatta är hushållsanställda kvinnor från Sri Lanka, Etiopien och Filippinerna, som ofta i praktiken är livegna under anställningen.

17. Homosexuellas situation

Homosexuellt beteende bestraffas med upp till ett års fängelse enligt libanesisk lag. Många libaneser lever dock förhållandevis öppet som homosexuella.

18. Flyktingars rättigheter

Libanon har inte anslutit sig till 1951 års flyktingkonvention och inte heller till 1967 års protokoll. Ingen av regeringen organiserad flyktingmottagning finns. I Libanon finns ett stort antal internflyktingar (uppskattningar varierar från 300 000 till 1 miljon). Det finns officiellt 380 000 palestinska flyktingar registrerade hos UNRWA, men en inte obetydlig andel av dessa har lämnat Libanon. De palestinska flyktingarna tillåts stanna i Libanon i avvaktan på repatriering, men lagen förbjuder uttryckligen permanent bosättning i Libanon, även för de flyktingar som fötts i landet. De palestinska flyktingarna diskrimineras inom i princip alla samhällssektorer (arbete, bostad, utbildning, hälsa). Under år 2001 försvårades dessa flyktingars situation ytterligare genom en skärpning av bostadslagen, som uttryckligen förbjöd palestinska flyktingar att äga fast egendom.

Utöver de palestinska flyktingarna finns det flera tusen andra flyktingar i Libanon, främst från Irak och Sudan. I realiteten är det inte möjligt för en medellös person som inte är gift med en libanesisk medborgare att erhålla politisk asyl/skydd i Libanon. Libanesiska myndigheter slussar de flesta fallen vidare till UNHCR, som har svårt att finna mottagarländer för de som slutligen ges flyktingstatus. Ett ökande antal avvisningsbeslut verkställs, även av sådana personer som givits flyktingstatus av UNHCR..

19. Funktionshindrades situation

Antalet fysiskt handikappade ökade kraftigt under kriget. De funktionshindrades intressen tillvaratas främst av olika ideella organisationer, som får visst gehör och stöd hos myndigheterna. Vården och integreringen av handikappade är, liksom hälsovården i allmänhet, i första hand en fråga för familjen eller privata institutioner.

20 Oberoende MR-organisationer

Ett stort antal oberoende MR-organisationer verkar i Libanon, såväl nationella som internationella. Amnesty International har öppnat ett regional kontor i Beirut. Amnesty Internationals generalsekreterare besökte Libanon i december 2001 och togs då emot av president Lahoud.

21. Fältverksamhet eller rådgivning på MR-området

Såväl FN, EU som bilaterala givare stödjer projekt som syftar till att främja respekten för MR i Libanon. MR är vidare ett viktigt element i det associationsavtal med EU som undertecknades i juni 2002 och som nu är föremål för ratificering.